

ЕКОНОМІКА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 338.12: 636.5

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ПТАХОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ АПК УКРАЇНИ[©]

*І.Ю. САЛЬКОВА, кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності, готельно-
ресторанної справи та туризму,
Вінницький національний аграрний
університет (м. Вінниця)*

У статті розглянуто пріоритетні напрямки розвитку птахопродуктового підкомплексу АПК України. Досліджено стан тваринництва у господарствах України, співвідношення категорій господарств за поголів'ям птиці, структуру та динаміку виробництва м'яса. На основі аналізу зовнішніх та внутрішніх факторів впливу встановлено точки зростання виробництва м'яса птиці та яєць. Висвітлено рівень рентабельності в основних галузях птахопродуктового підкомплексу. З'ясовано стан та норми споживання продукції птахівництва та систематизовано тенденції експортно-імпоротної діяльності птахопродуктового підкомплексу. Досліджено стан птахопродуктового підкомплексу та встановлено, що птахопродуктовий підкомплекс є перспективним та відкритим до інновацій, а його розвиток має відбуватись з урахуванням екологічних, економічних та соціальних пріоритетів. Надано рекомендації щодо інноваційного та інтеграційного розвитку птахопродуктового підкомплексу АПК України.

Ключові слова: розвиток, виробництво, птахопродуктовий підкомплекс, птахівництво, інновації, стратегія.

Табл. 1. Рис. 3. Літ. 10.

Постановка проблеми. Стратегічним вектором розвитку України є забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя [1]. Стратегічною метою розвитку країни є досягнення високих економічних і соціальних показників та забезпечення міжнародної конкурентоспроможності та національної безпеки. Реалізація цієї мети неможлива без розвитку агропромислового комплексу регіонів та держави загалом.

Актуальність обраного напрямку дослідження визначається необхідністю випереджаючого розвитку галузей тваринництва в цілому і птахівництва, зокрема. Так як саме птахівництво в агропромисловому комплексі є найбільш інтенсивною галуззю, це дозволяє забезпечити в даному секторі продовольчу і економічну безпеку. Тому особливо необхідним є дослідження пріоритетних напрямків розвитку птахопродуктового підкомплексу АПК України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ряд українських вчених економістів таких, як М. Зубець [2], М. Ільчук [4], Г. Калетнік [9], Ю. Лузан, М. Малік [10], Присяжнюк, П. Саблук [2], С. Сендецька [3], І. Коновал, О. Кирилюк [4], О. Шпикуляк [10] та інші приділяли увагу в своїх працях функціонуванню та розвитку підкомплексів АПК. Проте, незважаючи на значну кількість публікацій та їх наукову значущість, пріоритетні напрямки розвитку птахопродуктового підкомплексу АПК України потребують від науковців постійних та детальних досліджень.

[©] І.Ю. САЛЬКОВА, 2015

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в дослідженні пріоритетних напрямків розвитку птахопродуктового підкомплексу АПК України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Птахопродуктовий підкомплекс є частиною тваринницько-продуктового комплексу України та включає в себе взаємопов'язані інститути та механізми, що взаємодіють та направлені на створення умов, що здатні забезпечити розширення виробництва та конкурентоспроможність підкомплексу загалом, а також господарюючих суб'єктів, що до нього входять. Підприємства комплексу виробляють м'ясо птиці всіх видів: куряче, гусяче, качине, перепелине, індиче, яйця і яйцепродукти. Також на багатьох підприємствах функціонують свої переробні цехи з глибокою переробкою птиці, фірмова торгівля, комбікормові заводи та цехи. Основою птахопродуктового підкомплексу є птахівництво, що забезпечує добробут країни загалом та населення, шляхом постачання харчових продуктів. У свою чергу галузь птахівництва складається з підгалузей м'ясної та яйцевої, що займаються виробництвом м'яса та яєць відповідними сільськогосподарськими підприємствами та птахофабриками [5, с. 22].

Відомо, що з 90-х років в Україні стан тваринництва є таким, що не задовольняє внутрішні потреби ринку внаслідок тотального зменшення поголів'я худоби, застарілих технологій тощо. Останніми роками не відбувається значних змін у тенденціях виробництва тваринницької продукції. Щодо птахівництва, то серед усіх категорій господарств найбільше його продукції вироблено сільськогосподарськими підприємствами (табл. 1).

Таблиця 1

Стан тваринництва у господарствах України у 2014-2015 рр. *

Показник	Одиниця виміру	Роки		Відхилення
		2014	2015	
Всі категорії господарств				
Реалізовано на забій худоби та птиці	ж.в., тис.т	1125,7	1085,7	96,4%
Вироблено молока всіх видів	тис.т	3032,3	2929,2	96,6%
Вироблено яєць всіх видів	млн.штук	6564,2	5862,3	89,3%
Сільськогосподарські підприємства				
Реалізовано на забій худоби та птиці	ж.в., тис.т	659,5	639,0	96,9%
Вироблено молока всіх видів	тис.т	835,7	852,3	102,0%
Вироблено яєць всіх видів	млн.штук	4462	3 752,5	84,1%
Домогосподарства населення				
Реалізовано на забій худоби та птиці	ж.в., тис.т	466,2	446,7	95,8%
Вироблено молока всіх видів	тис.т	2196,6	2 076,9	94,6%
Вироблено яєць всіх видів	млн.штук	2102,2	2 109,8	100,4%

* Без врахування тимчасово окупованих території Криму і м. Севастополь

Джерело: Державний комітет статистики України

Останніми роками прослідковуються суттєві зміни у структурі утримуваного поголів'я птиці в розрізі основних категорій господарств. Частка птиці у сільськогосподарських підприємствах в 2001 р. становила лише 20,5 %, тоді як впродовж наступних 15 років вона підвищилася до 56,9 % (рис. 1) [6].

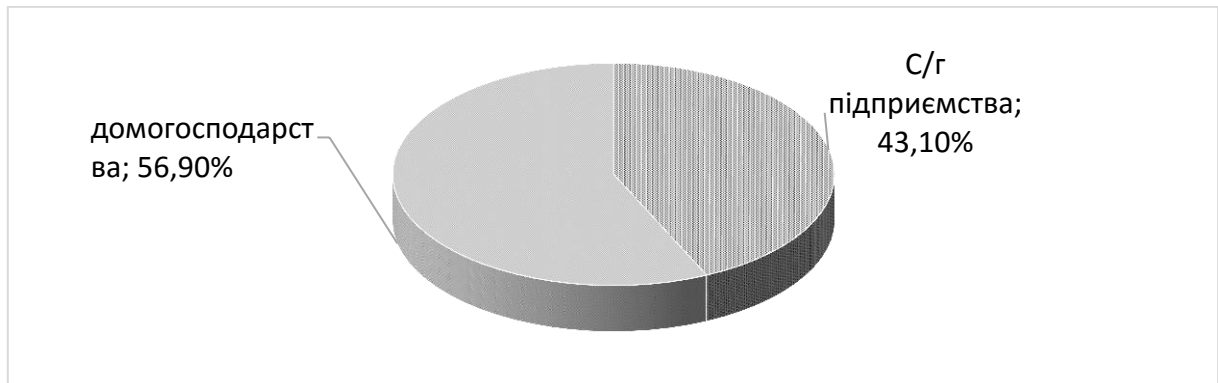


Рис. 1. Співвідношення категорій господарств за поголів'ям птиці всіх видів, %
Джерело: Державна служба статистики України

Дослідження структури виробництва м'яса в Україні вказують на те, що особливістю сучасного стану розвитку галузі птахівництва впродовж останнього десятиліття є динамічне зростання чисельності поголів'я птиці усіх видів, нарощування обсягів виробництва, збільшення внутрішнього попиту та експорту продукції. Якщо на початку 2000-х років в усіх категоріях господарств налічувалося лише 123,7 млн голів птиці, то вже в 2015 р. її чисельність зросла до 214,6 млн голів, тобто майже на 73, 5 % [6].

Внаслідок вдало проведеної модернізації і залучення інвестицій, а також кращих іноземних та вітчизняних технологій виробництво м'яса птиці зросло протягом 2010-2014 рр. на 26 % (рис. 2). При цьому питома вага м'яса птиці в структурі виробництва всіх видів м'яса підвищилась із 46,3 % до 49,4 % [7].

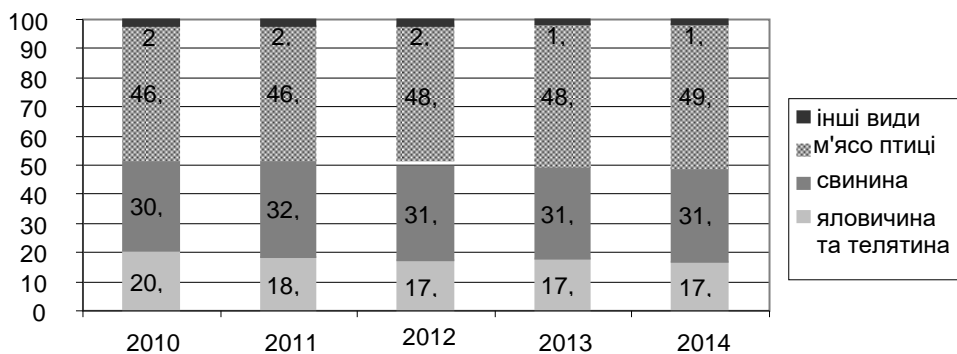


Рис. 2. Динаміка структури виробництва м'яса в Україні, %
Джерело: Державна служба статистики України

Також важливим продуктом птахопродуктового комплексу є виробництво яєць. Протягом 2009-2014 рр. виробництво яєць в Україні зросло на 15,2 %, що дозволило в повному обсязі задовольнити науково обґрунтовані потреби споживання населенням у цьому продукті [7].

За даними Державної служби статистики України в 2014 р. рентабельність вирощування м'яса птиці без промислової переробки в Україні була від'ємною [6]. Водночас, з урахуванням результату від діяльності підприємств птахопродуктового підкомплексу АПК із повним циклом виробництва м'яса птиці, пов'язаної із забоєм, підготовкою, виробництвом свіжого, охолодженого або замороженого м'яса, рівень рентабельності становив майже 18%.

Пріоритетним напрямком розвитку є експортна діяльність підприємств птахопродуктового підкомплексу. У 2013 році обсяг експорту м'яса птиці становив 120 тис. т (1,2 % світового експорту), а у 2014 р. – 175 тис. т (1,5 % світового експорту). Таким чином, серед десяти найбільших світових експортерів м'яса птиці Україна впевнено посідає дев'яту позицію. Основними імпортерами є Єгипет, Іран, Молдова, Казахстан, Вірменія, Грузія. Слід зазначити, що географія українського експорту значно розширилася за рахунок африканських ринків. Якщо за перші п'ять місяців 2012 року в країні Африки було експортовано трохи більше 400 т м'яса птиці, то вже в поточному році обсяг експорту збільшився в десять разів, в основному за рахунок Лівії та Ліберії [7].

Також, враховуючи євроінтеграцію України, необхідною умовою розвитку птахопродуктового підкомплексу є постачання продукції у країни ЄС. Експорт до країн Європи у 2014-2015 рр. зріс по м'ясу птиці – в 3,1 рази, до 27,3 млн дол. Також зріс експорт яечних продуктів, у першій половині 2014 року ця продукція не експортувалася, а за аналогічний період 2015 року обсяги експорту становлять 4,5 млн дол. [7]

Розвиток птахопродуктового підкомплексу сприятиме забезпеченню населення доступними та якісними продуктами харчування на фоні його тотального зубожіння. Реальні доходи населення України у другому кварталі 2015 року, визначені з урахуванням цінового фактору, скоротилися на 34% порівняно з аналогічним періодом 2014 року. Водночас, за даними Державної служби статистики, українці з'їдають 61 кг м'яса на рік, що на 40% менше за норму. Оскільки на українському ринку найменші ціни на куряче м'ясо, то йому найбільше українців віддають перевагу. Так, 46% з усього м'яса, яке протягом року споживають українці, становить курятина [6].

Дослідження стану розвитку птахопродуктового підкомплексу, доводять що він відбувається у напрямку інтеграції. В механізмі його формування одним із напрямків розвитку є централізація. Це відбувається під дією об'єктивних факторів та як наслідок розвитку ринкової економіки, ефективності та прибутковості підкомплексу. Тому все більше факторів сприяє формуванню інтеграційних утворень з метою підвищення конкурентоспроможності птахопродуктового підкомплексу, внаслідок чого відбувається переорієнтація на модернізацію, інноваційний розвиток, створення системи комунікацій, що здатні вирішити поставлені завдання.

Враховуючи проведенні дослідження стану птахопродуктового підкомплексу АПК України, вважаємо, що пріоритетними напрямками його розвитку мають стати:

- Відтворення виробничо-господарських, економічних і фінансових зв'язків, які за роки економічних перетворень були зруйновані. Зокрема, їх розвиток має відбуватись не тільки всередині самих птахопродуктових підприємств, але і у взаєминах з партнерами з інших сфер підкомплексу, а також із зовнішніми споживачами кінцевої продукції та його постачальниками. Становище ускладнюється постійним посиленням конкурентної боротьби, особливо з розвиненими західними товаровиробниками птахопродуктів.

- Створення міцної кормової бази, що включає виробництво синтетичних амінокислот, преміксів і вітамінів. Обмеженість кормових ресурсів, в умовах ринку і зниження фінансової підтримки галузі використання дорогих кормів низької якості збільшує витрати виробництва на одиницю продукції і значно підвищує її собівартість.

- Зниження енергомісткості. Незважаючи на постійний пошук і впровадження наукових і технічних розробок, підприємства підкомплексу споживають велику кількість енергоресурсів. Так, у виробництві яєць їх вартість становить близько половини всіх витрат.

- Розвиток племінної справи. Не у всіх областях України є сучасна розвинена база племінної справи, що в цілому відображається на кінцевій ефективності виробництва.

- Використання науково-обґрунтованих методів управління та стратегічного планування у сучасних умовах господарювання, що є необхідною умовою успішного функціонування господарюючих суб'єктів галузі птахівництва і всього птахопродуктового підкомплексу АПК.
- Впровадження вертикально інтегрованої системи управління на всіх підприємствах підкомплексу.
- Розвиток експортної діяльності. Враховуючи, що внутрішній ринок перенасичений продукцією птахівництва, зниження платоспроможності населення та зменшення внутрішнього попиту у 2014 році необхідною умовою підприємств підкомплексу експорт.

Побудова стратегії розвитку птахопродуктового підкомплексу

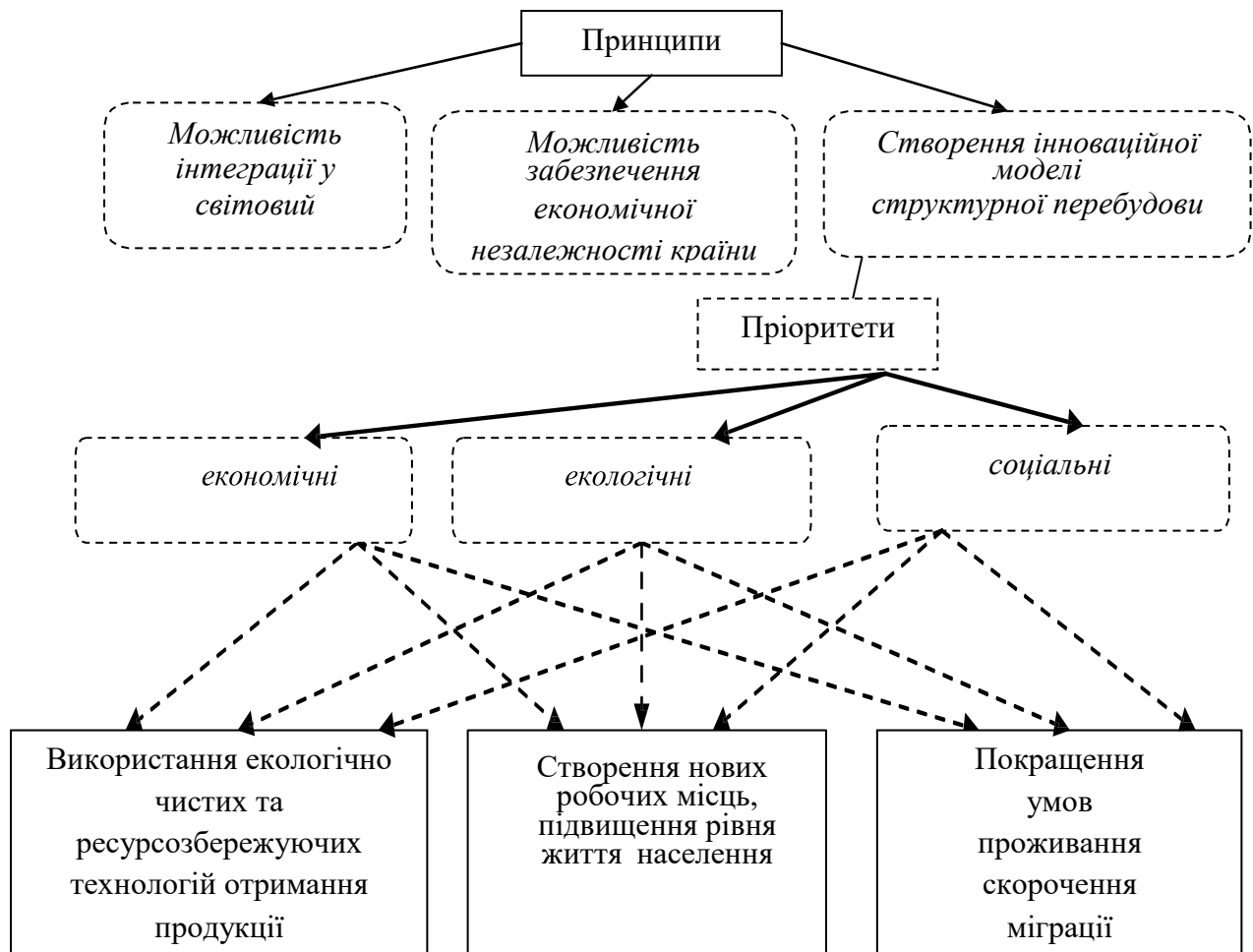


Рис. 3. Принципи стратегії розвитку птахопродуктового під комплексу АПК України

Джерело: розроблено автором

Незважаючи на комплекс проблем, галузь є найбільш перспективною і відкритою для інновацій і нанотехнологій. Вирішення їх можливе при створенні та реалізації стратегії розвитку птахопродуктового підкомплексу, що базується на певних принципах (рис. 3), в рамках якої реалізується стратегія інноваційно-інтеграційного розвитку. Вона має включати в себе такі субстратегії як: стратегію інноваційного розвитку і стратегію інтегрованого зростання в птахопродуктовому підкомплексі. Інноваційний розвиток птахопродуктового

підкомплексу АПК України повинен включати в себе наступні основні фази: ініціативний підбір тієї чи іншої інновації, проведення науково-обґрунтованої експертизи використання нововведення, розрахунок порівняльної, економічної доцільності та ефективності нововведень, вибір найбільш оптимального варіанту, експеримент і підготовка до найбільш повного використання інноваційного проекту або інновацій, використання нововведення в конкретному виробництві або в управлінській структурі.

На основі вивчення перешкод на шляху розвитку птахопродуктового підкомплексу АПК України, вважаємо, що головними принципами його розвитку є: створення сприятливих умов для інтеграції галузей у світовий економічний простір; зростання соціально-економічного добробуту суспільства; формування науково обґрунтованої та соціально-орієнтованої інноваційної моделі структурної модернізації. Важливою умовою досягнення стратегічних результатів виступає також системність здійснюваних заходів стосовно забезпечення довгострокових економічних, соціальних й екологічних пріоритетів

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, з метою реалізації стратегічних напрямків розвитку птахопродуктового підкомплексу АПК України необхідно впровадити ряд заходів з посилення конкурентних переваг та зайняття стійких ринкових позицій. Розвиток має відбуватись з врахуванням екологічних, економічних та соціальних пріоритетів.

Пріоритетними напрямками розвитку птахопродуктового підкомплексу АПК України мають стати: відтворення виробничо-господарських, економічних і фінансових зв'язків, створення міцної кормової бази, зниження енергомісткості, використання науково-обґрунтованих методів управління та стратегічного планування, інтеграція, розвиток експортної діяльності.

Особливого значення і подальших досліджень потребує інноваційно-інтеграційний розвиток, що об'єктивним процесом економічного розвитку птахопродуктового підкомплексу АПК України, що характеризується стійкістю господарських зав'язків суб'єктів господарювання, що в свою чергу мають за мету – підвищення взаємної вигоди від діяльності та отримання конкурентних переваг. Першочергова мета інноваційно-інтеграційного розвитку птахопродуктового підкомплексу визначаються новими можливостями внаслідок централізації капіталу, зменшенні трансакційних витрат, підвищенні конкурентних позицій на ринку.

Список використаних джерел

1. Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020": Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
2. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку)/ Присяжнюк М.В., Зубець М.В., Саблук П.Т. та ін. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008 с.
3. Сендецька С. В. Птахівництво в особистих селянських господарствах: проблеми і перспективи / С.В. Сендецька // Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького. – 2014. – № 1. – С. 130-134.
4. Формування попиту та пропозиції на ринках основних видів тваринницької продукції / Ільчук М.М., Коновал І.А., Кирилок О.Ф., Гурська І.С. К.: ЗАТ "Нічлава", 2012. – 363 с.
5. Салькова І.Ю. Тенденції розвитку птахопродуктового підкомплексу АПК України / І.Ю. Салькова // Агросвіт. – 2015. – № 19. – С. 21–24.
6. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

7. Союз птахівників України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.poultryukraine.com/>
8. Миронівський хлібопродукт [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mhp.com.ua/ru/home>
9. Калетнік Г. М. Місце і роль продовольчої безпеки у формування економічної безпеки України / Г.М. Калетнік, Г.О. Пчелянська // Бізнес Інформ. – 2014. – № 2. – С. 30 – 34.
10. Малік М. Й. Інститути й інституції у розвитку інтеграційних процесів в аграрній сфері / М.Й. Малік, О. Г. Шпикуляк, О. Ю. Лузан // Економіка АПК. – 2013. – № 4. – С. 86 – 92.

Список використаних джерел в транслітерації/References

1. Decree of the President of Ukraine (2015) “On the Strategy for Sustainable Development “Ukraine - 2020”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/> (Accessed 12 January 2015).
2. Prisyazhnyuk, M.V. Zubets, M.V. Sabluk, P.T. (2011), *Agrarnui sector ekonomiki Ukraini (stan ta perspektivi rozvitku)* [The agricultural sector of Ukraine: state and development prospects], NNC IAE, Kyiv, Ukraine.
3. Sendetska, S. (2014), “Personal poultry farms: problems and prospects”, *Scientific Herald LNUVMBT them. S. Gzhytsky*, vol. 1, pp. 130-134.
4. Ilchuk, M.M. Konoval, I.A. Kyrylyuk, O.F. Gurska, I.S. (2012) *Formuvania popitu ta propozitsii na rinkax osnovnix vidiv tvarinnitskoi produktzii* [Formation of supply and demand in the markets main types of livestock production], Nichlava, Kyiv, Ukraine.
5. Salkova, I. (2015), “Development trends of poultry grocery subcomplex of agroindustrial complex of Ukraine”, *Agrosvit*. vol. 19, pp. 21-24.
6. The State Statistics Committee of Ukraine (2015), “Stockbreeding“, available at: <http://ukrstat.gov.ua/> (Accessed 4 January 2015).
7. The Union of Poultry Breeders of Ukraine (2015), “Tendencies poultry production”, available at: <http://www.poultryukraine.com> (Accessed 24 January 2015).
8. MHP (2015), “The organizational structure MHP”, available at: <http://www.mhp.com.ua/ru/home> (Accessed 25 September 2015).
9. Kaletnik, G., Pchelyanska, G. (2014) “Place and role of food security in forming the economic security of Ukraine”, *Business Inform*. vol. 2, pp. 30-34.
10. Malik, M., Shpykulyak, O, Luzan O. (2013), “Institutions and institutions in the development of integration processes in agriculture”, *Economy AIC*. vol. 4, pp. 86-92.

ANNOTATION

PRIORITY DIRECTIONS IN DEVELOPMENT OF POULTRY PRODUCE SUBCOMPLEX OF AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

SALKOVA Iryna, Candidate of Economic sciences, associate professor of International Management, Hotel and Restaurant Business and Tourism Department, Vinnytsia National Agrarian University (Vinnytsia)

The article describes the development priorities of grocery subcomplex of agroindustrial complex of Ukraine. The livestock state in the farms of Ukraine, structure and dynamics of production of meat are investigated. Based on the analysis of external and internal impacts the points of poultry meat and eggs increase are settled. The level of profitability in the main industries of poultry subcomplex is given. The level of consumption of poultry production and consumption

rates are explained. Tendencies of export-import activity of poultry subcomplex are found out. Research on the state of grocery subcomplex of agroindustrial complex of Ukraine is conducted and the obstacles to its development are investigated. It is revealed that poultry subcomplex is promising and open to innovation and its development should take place with taking into account the environmental, economic and social priorities. Recommendations on innovation and integration of grocery subcomplex of agroindustrial complex of Ukraine are given.

Keywords: development, production, poultry subcomplex, poultry, innovation, strategy.

Tabl. 1. Figure. 3. Lit. 10.

АННОТАЦИЯ ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ПТИЦЕПРОДУКТОВОГО ПОДКОМПЛЕКСА АПК УКРАИНЫ

***САЛЬКОВА Ирина Юрьевна, кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры менеджмента внешнеэкономической деятельности,
гостинично-ресторанного дела и туризма,
Винницкий национальный аграрный университет (г. Винница)***

В статье рассмотрены приоритетные направления развития птицепродуктового подкомплекса АПК Украины. Исследовано состояние животноводства в хозяйствах Украины, структуру и динамику производства мяса. На основе анализа внешних и внутренних факторов влияния установлено точки роста производства мяса птицы и яиц. Освещены уровень рентабельности в основных отраслях птицепродуктового подкомплекса. Выяснены уровень и нормы потребления продукции птицеводства и систематизированы тенденции экспортно-импортной деятельности птицепродуктового подкомплекса. Проведены исследования состояния птицепродуктового подкомплекса АПК Украины и приведен ряд препятствий на пути его развития. Выявлено, что птицепродуктовый подкомплекс является перспективным и открытым к инновациям, его развитие должно происходить с учетом экологических, экономических и социальных приоритетов. Даны рекомендации по инновационному и интеграционному развитию птицепродуктового подкомплекса АПК Украины.

Ключевые слова: развитие, производство, птицепродуктовый подкомплекс, птицеводство, инновации, стратегия.

Табл. 1. Рис. 3. Лит. 10.

Інформація про автора

САЛЬКОВА Ірина Юрїївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, готельно-ресторанної справи та туризму, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: salkova83@mail.ru).

SALKOVA Iryna – Candidate of Economic Sciences, associate professor of International Management, Hotel and Restaurant Business and Tourism Department, Vinnytsia National Agrarian University, (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna str., e-mail: salkova83@mail.ru).

САЛЬКОВА Ирина Юрьевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента внешнеэкономической деятельности, гостинично-ресторанного дела и туризма, Винницкий национальный аграрный университет, (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: salkova83@mail.ru).

Стаття надійшла до редакції 5 грудня 2015 року

